

A periodika-digitalizálás és online szolgáltatás mai gondjai és a szegedi SZTE Klebelsberg Könyvtár gyakorlata

Az elmúlt húsz esztendőben a könyvtárak helyzete alaposan megváltozott. Úgy is mondhatnánk, hogy a könyvtárak és könyvtárosok mintegy háromezer éves történetük során még soha ennyit és ilyen rövid idő alatt nem változtak. Még talán az sem nagyon kockázatos, ha azt mondjuk, nagyon kevés terület élt/él át ekkora mértékű változást. Kivülállónak ez talán meglepőnek tűnhet. Ma egy dolgozó, aki egy vagy két évet kiesik egy egyetemi könyvtár működéséből, visszatérve legalább felét szakmai tudásának újra kell hogy tanulja. Vitathatatlan, hogy az egyik legfontosabb változás, amit a könyvtárak újabb kori történetük során átéltek (és átélnek) az az 1990-es évek óta zajló számítógépes hálózatba kerülésük. Ez már önmagában megváltoztatott mindent, ami az egyedi példány, az elérhetőség, olvasó és könyvtáros kontextusában hagyományos volt (bővebben Sennyey-Kokas, 2011).

A paradigmaváltás másik aspektusa a dokumentumok digitális reprodukciójának lehetősége. Az hogy – legalábbis elvileg – minden könyvtári dokumentum végtelen térben és non-stop hozzáférésűvé tehető, annak minden formai és tartalmi ismérével együtt, gyakorlatilag kompromisszum nélkül, egy sor eddigi axiómát egy csapásra semmissé tett.

A nagyobb könyvtárak, köztük elsősorban a felsőoktatásiak természetes módon váltak e problematikában gócpontokká, tudásközpontokká és módszertani műhelyekké is. A hálózatban kínált digitális dokumentumok szempontjából a legnagyobb kihívás számukra talán mégis a periodikák (újságok, folyóiratok, sorozatok stb.) korszerű szolgáltatása (Kokas, 2013).

A technikai feltételek változása

A fenti paradigmaváltás mindkét elemében rengeteg a technikai feltétel, az igazán áttörés-szerű változáshoz alapvetően létre kellett jönnie annak, hogy a hálózatok közműszerűen működjenek nálunk is, az elérési sebesség a kutatóintézeti és felsőoktatási szférában állandó, megbízható és relatíve nagy legyen, a digitalizáló berendezések pedig megbízható módon s nagy tömegben tudjanak eredményt produkálni.

Pár szót talán a részletekről is érdemes itt szólni. Az utóbbi másfél évtizedben a magyar felsőoktatási és kutatási hálózatban, a NIIF által üzemeltetett HBONE hálózat¹ igazán kitűnő minőségben kiépült, s bármely európai ország hálózatával versenyképes lényegét illetően. A nagysebességű és könyvtári típusú digitalizálásban többfajta áttörés is történt: részben megjelentek a korábban egyeduralkodó síkszkennerek után az ún. lapadagolós szkennerek, majd a speciális könyvbölcsővel is rendelkező könyvszkennerek, amelyeknek legutóbbi változatai már bionikus újjal is fel vannak szerelve, így a lapozást és levilágítást, és az OCR-feldolgozást is szinte automatikus és meglehetősen gyors folyamattá tudták tenni.²

Mindezen változások eredője az lett, hogy ma már nem elképzelhetetlen akár pár hét alatt egy komplett sok évfolyamos folyóiratot digitalizálni, szöveggé alakítani és az interneten letölthetővé tenni. Az általánosan használt kétrétegű PDF formátum lehetővé teszi azt is, hogy a letöltött dokumentumokban tükröződjön az eredeti lap analóg képe és a szöveggént is használható legyen.

Konkrétabban és már Szegedre fókuszálva: a másik technikai alap az volt, hogy válasszunk mindehhez megfelelő szoftvert is. Látszólag bonyolult megoldást alkalmaztunk, amikor a felhasználói aktivitást is igénylő területekhez (ahol önállóan is feltöltenek,, pl. szakdolgozatot, disszertációt vagy publikációt) az Európa-szerte igen elterjedt, szabad felhasználású brit *ePrints*³ repozitórium-szoftvert választottuk, míg a periodikák szegmentációját (évfolyam, szám, cikk) is nyomon követni tudó, saját magunk által feldolgozott dokumentumokhoz a kollégánk által fejlesztett, könyvtári körökben már sokszor jól vizsgázott „*Bodza*” rendszert használtuk itt is.

<p>Lapadagolós szkennер = olyan, a fénymásolóhoz hasonló lapolvasó készülék, amely külön álló lapokra szedve tudja beolvasni a dokumentumok akár egyszerre mindkét oldalát is, s mindezt A3 körüli méretben, s percenként 100-120 lap sebességgel valósítja meg. Az OCR program segítségével a beolvasott képeket gyorsan szöveggé is tudja alakítani, meglepő hatékonysággal.</p> <p>OCR program = az optikai karakterfelismerés elvén működő számítógépes program, ami a szövegeket tartalmazó képi oldalakat át tudja alakítani feldolgozható (pl. olvasható, indexelhető stb.) valódi szöveggé.</p> <p>Könyvszkennер = olyan speciális lapolvasó berendezés, amiben egy állítható, „V” alakú ún. <i>könyvbölcső</i>ben fekvő, néha nem is teljesen kinyitott könyvet két szögből is fényképezve/letapogatva tud feldolgozni, s a lapozást vagy kézi munkaerő vagy automatizált megoldás (pneumatikus lapozó vagy az emberi újat utánozó ún. <i>bionikus újj</i> oldja meg). Ez a módszer rendkívül kíméli a könyvet, így régebbi és értékesebb kiadványok feldolgozására is alkalmas. A lapadagolós eljárásnál lassabb, s idő és pénzigényesebb eljárás. A folyamatban az OCR szerepe ugyanaz lehet, mint fentebb.</p> <p>Kétretegű PDF formátum = az Adobe cég által kifejlesztett formátum, amelynek egyik változata képes arra, hogy fotószerűen és jó minőségben reprodukálja egy adott dokumentum külalakját, míg ez „alatt”, egy másik rétegben az OCR-eljárással felismert szöveg is jelen van, másolhatóan, felindexelhetően, visszakereshetően.</p>
--

A Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtárában ezen technikai lehetőségek majd mindegyike rendelkezésre áll (talán csak a könyvszkennер automatikus változatát és a bionikus újjal való lapozást nélkülözzük), így a technikai alapjai e téren is megvoltak a feldolgozásnak. Természetesen a folyamathoz hozzá tartozik az is, hogy a feldolgozott anyagokat hogyan és milyen metódussal, milyen környezetben szolgáltatjuk.

1. ábra Kézi lapozású könyvszkennő könyvbölcsővel és ellenőrző monitorral

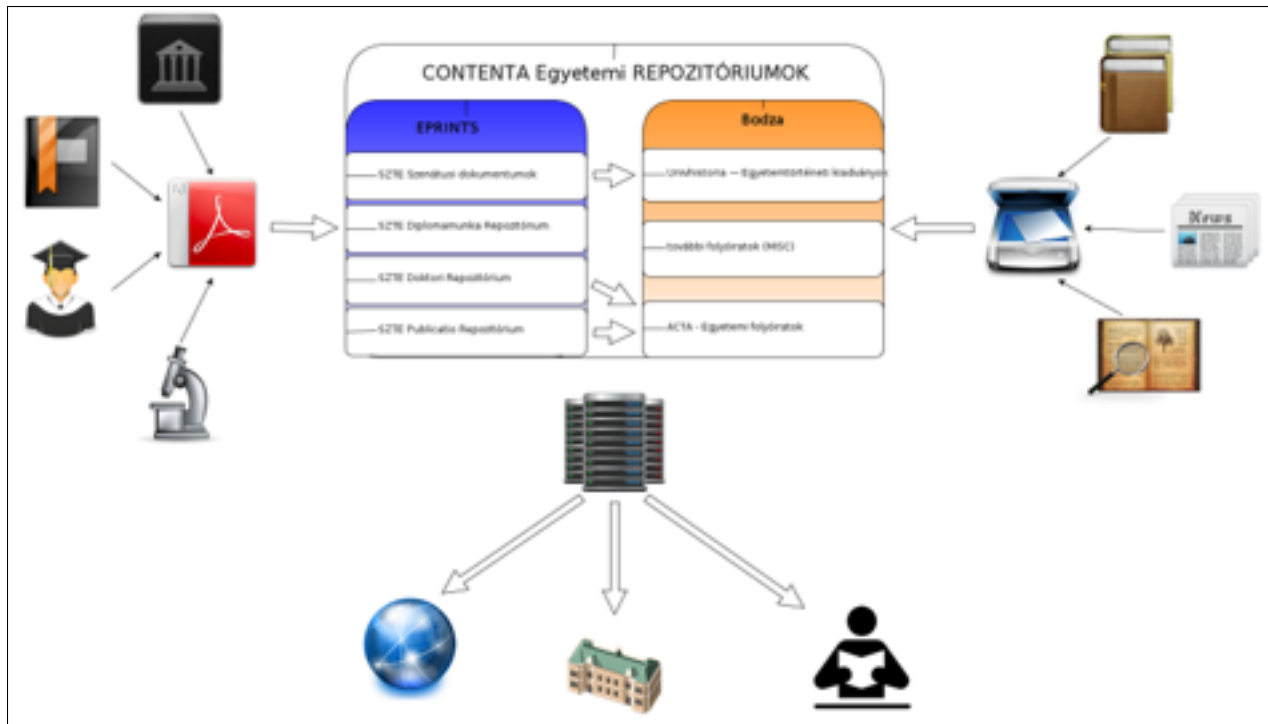
A „Contenta” digitális tárolóhely koncepciója és tartalma

Mi szegeden úgy döntöttünk, hogy nem egy nagy, hanem több kisebb *repozitóriumot* építünk, mert így az egyes dokumentumtípusok szükségleteit sokkal jobban tudjuk követni, míg a teljes visszakereshetőségről nem kell lemondanunk, hiszen lehetséges a több repozitóriumban közösen is keresni. Így létrehoztunk egy több repozitóriumból álló rendszert „Contenta” néven. Ezek számát aztán 2012. november elejétől **3 új repozitóriummal bővítettük**, amelyek sok-sok folyóirat és egyéb periodika cikkeinek digitális változatait tartalmazzák, ill. **létrehoztunk ezen repozitóriumokhoz egy komplex közös keresőrendszert.**

Mi az, hogy REPOZITÓRIUM?

A könyvtári szakmában, s az SZTE Klebelsberg Könyvtárban is **a repozitóriumok** olyan digitális archívumok, amelyek egy tudományos és/vagy oktatási intézményben, jelen esetben a Szegedi Tudományegyetemen folyó tudományos munka, az oktatók, kutatók, hallgatók tudományos és publikációs tevékenységének eredményeit, valamint az Egyetem történetével ill. működésével kapcsolatos információkat tárják fel **a feldolgozott dokumentumok teljes szövegű elérésének** biztosításával egyetemben. Így az archiválás és a dokumentálás mellett a tudományos eredmények könnyebben bekerülhetnek a magyar és a nemzetközi tudományos élet vérkeringésébe.

Ezeknek a repozitóriumoknak a legfontosabb tulajdonsága, hogy bár ugyanúgy kereshetünk bennük, mint egy online könyvtári katalógusban, a dokumentumokat (leggyakrabban a cikkeket, könyveket) teljes szövegükben (full-text) is megkaphatjuk. A keresés kiterjedhet a teljes szövegre is, tehát ha pl. 10 folyóirat összesen több száz cikke bekerül a repozitóriumba, akkor e cikkek minden egyes szavára is lehet keresni, kombinálva azt a tárggyal vagy szerzői névvel. Másrészt e repozitóriumokat, mivel szabványos megoldásaik ezt lehetővé teszik, a hazai és nemzetközi aggregátorok „aratni” is tudják. Ami azt jelenti, hogy az általunk így megnyitott repozitórium tételeinek metaadatai és elérhetőségük bekerül különféle nagy indexekbe, s így azok számára is kereshetővé és megtalálhatóvá válnak, akik semmit sem hallottak a szegedi repozitóriumokról.

2. ábra A "Contenta" repozitórium-együttes felépítése

Az újonnan felállított, s témánk szempontjából lényegesebb repozitóriumok tartalma változó. Miről szól tehát a három új repozitórium?

1. SZTE Egyetemi Kiadványok

Fogalma: A Szegedi Tudományegyetemhez és jogelődjeihez köthető **tudományos és szépirodalmi** kiadványok adatbázisa.

Információ: ezen adatbázisba kerültek azok a kiadványok, amelyek valamilyen módon kapcsolatba hozhatóak a Szegedi Tudományegyetemmel, vagy annak elődjével. Az esetek nagy részében kifejezetten az egyetemen folyó tudományos munka eredményeit bemutató kiadványokról van szó (jellemzően actákról), azonban itt találhatóak meg azok a kiadványok is, amelyek egy-egy szegedi tudóson vagy professzoron keresztül köthetőek az Egyetemhez (például a Kogutowicz Károly szerkesztette Föld és Ember).

Az adatbázis legnagyobb erőssége, hogy minden benne szereplő kiadványt részletesen, cikk szinten feldolgozunk. Tehát a teljes szövegű keresés mellett biztosított a cikk szintű (szerző, cím) visszakeresés is.

Adatok: Az SZTE Egyetemi Kiadványok adatbázisba **eddig 151 folyóirat** került be, amely körülbelül **30.000 cikket** jelent. A cikkek bibliográfiai feldolgozása folyamatosan zajlik, hiszen maga a repozitórium is folyamatosan bővül. Jelenleg **363.045 oldalra** tehető az adatbázis terjedelme.

Nyilvánosság: a repozitóriumban feldolgozott dokumentumok adatai szabadon böngészhetőek bárholonnan, azonban a teljes szövegű digitalizált tartalomhoz való hozzáférés – szerzői jogi okok miatt – csak egyetemi Internet címeiről engedélyezett.

2. SZTE UnivHistoria

Fogalma: A Szegedi Tudományegyetemhez és jogelődjeihez köthető **egyetemtörténeti jelentőségű** kiadványok adatbázisa.

Információ: Az SZTE UnivHistória adatbázisban a Szegedi Tudományegyetemhez és annak jogelődjeihez köthető egyetemtörténeti jelentőségű kiadványok találhatóak meg. A gyűjteményben többek között **évkönyvek, egyetemi újságok (pl. a 60 éves Szegedi Egyetem összes száma)**, hallgatói lapok találhatóak.

Adatok: Jelenleg **44 ezer oldalnyi** egyetemtörténeti kiadvány van a repozitóriumban, amely **53 címből** áll össze. Digitalizálásra kerültek a 20. század legfontosabb szegedi hallgatói lapjai is, amelyek így online hozzáférhetővé váltak.

Nyilvánosság: korlátlan hozzáférés az egész Interneten.

3. SZTE Miscellanea

Fogalma: Különféle digitálisan elérhető folyóiratok és periodikák kincsestára.

Információ: Ez az adatbázis a Miscellanea (vegyes cikkek, művek) elnevezésnek megfelelően mindenféle, máshová nem sorolható kiadványt tartalmaz. A repozitóriumban elérhető folyóiratokat a könyvtár azért tette hozzáférhetővé, mert valamilyen okból fontosnak gondolta a digitalizálásukat, és/vagy állományvédelmi okból indokolt volt a szolgáltatás elektronikus útra helyezése. Egyelőre ez a legszerényebb gyűjteményünk, azonban már középtávon jelentős bővülés várható, így terveink szerint pár éven belül az itt bemutatott repozitóriumok közül az SZTE Miscellanea lesz a legjelentősebb.

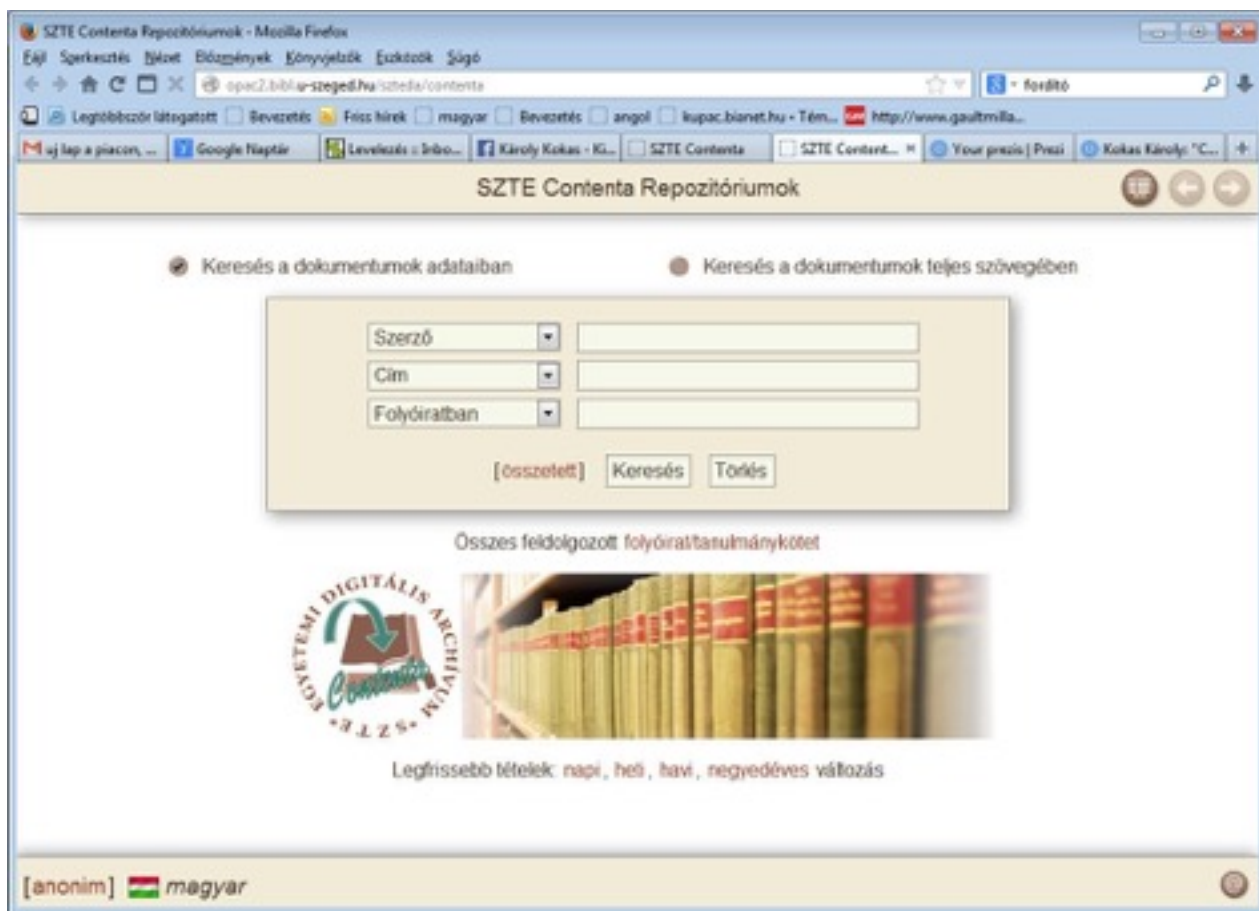
Adatok: Jelenleg **25 folyóirat 33.000 oldalnyi** tartalma található ebben az adatbázisban. A folyóiratok egy része analitikusan is feldolgozásra kerül.

Nyilvánosság: korlátlan hozzáférés az egész Interneten.

Hogy lehet ezekben a repozitóriumokban keresni?

Mint már említettem a többfajta rendszert **közös keresőben** lehet elérni, amelyet a **<http://opac2.bibl.u-szeged.hu/szteda/contenta>** címen találhatnak meg, vagy a Könyvtár honlapjáról elindulva.

Jelenleg 3 repozitóriumra él ez a kereső, a fentebb felsoroltakra: *SZTE Egyetemi Kiadványok*, *SZTE Miscellanea*, *SZTE UnivHistória*. Hamarosan (az anyag folyamatos betöltése révén) *valamennyi repozitóriumunk (lásd lentebb!) anyagában egyszerre lehet majd keresni.*

3. ábra Közös kereső a repozitóriumok számára

Mit kell tudni az SZTE Contenta nevű repozitórium rendszeréről, összefoglalóan?

A fenti három új repozitórium és a közös kereső szolgáltatás az SZTE Klebelsberg Könyvtár repozitórium-rendszerébe illeszkedik. A repozitóriumok **Contenta gyűjtőnév** alatt található meg a Könyvtár honlapján (=> **E-források => Contenta repozitóriumok**).

Közvetlen elérése: **Contenta nyitólap URL: <http://contenta.bibl.u-szeged.hu>**

A korábban fejlesztett és itt fellelhető repozitóriumok a következők:

1. SZTE Diplomamunka Repozitórium

Fogalma: A Szegedi Tudományegyetemen született diplomamunkák kereshető adatbázisa.

(A szövegek csak helyben, a Könyvtárban olvashatóak.) **URL: diploma.bibl.u-szeged.hu**

Információ: A repozitórium a Klebelsberg Könyvtárban elektronikusan őrzött szakdolgozatokat, valamint állományvédelmi okokból és tanszéki felkérésre digitalizált dolgozatokat tartalmazza.

Kereshetünk benne a védés dátuma, képzési terület, kar, tanszék/intézet, szak és szerző szerint.

Adatok: Jelenleg **26.315 szakdolgozatot** tartalmaz a repozitórium.

Nyilvánosság: a fenti adatok korlátlanul böngészhetők az interneten, **a szövegek** csak a Klebelsberg Könyvtár korlátozott számú, kijelölt gépein jeleníthetők meg, letöltés lehetősége nélkül.

2. SZTE Doktori Repozitórium

Fogalma: A Szegedi Tudományegyetemen született PhD-disszertációk kereshető adatbázisa.

URL: doktori.bibl.u-szeged.hu

Információ: Az Egyetem és a doktori iskolák vezetésével történő egyeztetések és a munkamenetek kialakítása után az elsőként indított repozitórium a Könyvtárnak.

Az integrált Szegedi Tudományegyetem létrejötté (2000. január 1.) után megvédett doktori értekezéseket tartalmazza. Az SZTE Szenátusának döntése értelmében 2010. április 2-től **a doktori eljárás részeként** kerülnek feltöltésre a disszertációk.

Adatok: Jelenleg mintegy **1400 disszertációt** tartalmaz a repozitórium (tézisek, disszertáció szövege, védés adatai is). Kereshetünk benne a védés dátuma, tudományterület, doktori iskola, szerző szerint.

Nyilvánosság: Internet, korlátlan hozzáférés

3. SZTE Publicatio Repozitórium

Fogalma: A Szegedi Tudományegyetemen folyó tudományos és művészeti tevékenység eredményeképpen született művek teljes szövegű adatbázisa. URL: publicatio.bibl.u-szeged.hu

Információ: A Szegedi Tudományegyetemen folyó tudományos és művészeti tevékenység eredményeképpen született művek teljes szövegű adatbázisa, azzal a céllal, hogy a „Magyar Tudományos Művek Tára” elektronikus adatbázishoz kapcsolódva a a dolgozatok teljes szövegű publikációját is lehetővé tegye.

Adatok: A nemrég fejleszteni kezdett repozitórium mintegy **1533 publikációt** tartalmaz.

Nyilvánosság: a feltöltött anyagok bibliográfiai adatainak egészében, illetve a teljes szövegű dokumentumok egy részében szabadon hozzáférhető, azonban egy másik részében szerzői jogi okok miatt csak az adminisztrátorok számára megnyithatóak a feltöltött teljes szövegű fájlok.

4. SZTE Szenátusi Repozitórium

Fogalma: A Szegedi Tudományegyetem Szenátus dokumentumainak kereshető adatbázisa. (Csak az Egyetem belső hálózatán használható.) URL: szenatus.bibl.u-szeged.hu

A Szenátus dokumentumai megtekintésre az egyetem polgárai számára rendelkezésre áll.

Nyilvánosság: az anyagok elérése korlátozottan, az egyetemi hálózaton belül lehetséges.

A Contenta **3 új adatbázisát** (*SZTE Egyetemi Kiadványok, SZTE Miscellanea, SZTE UnivHistória*) létrehozó projekt során eddig körülbelül **450.000 oldal került digitalizálásra**, amelynek nagy része már be is került az itt bemutatott adatbázisok valamelyikébe. A számokból kiolvasható, hogy a repozitóriumok fejlesztése nem áll le a jövőben sem, azok folyamatosan bővülni fognak. **A többi repozitóriumban már eddig is több mint 1 millió oldalnyi tartalom volt visszakereshető teljes szövegű módon.**

Egy nagy napilap digitalizálási terve: Délmagyarország

A jelen és a közeljövő egy újabb területet „meghódításával” kecsegtet, feldolgozunk térségünk legnagyobb, s országosan is komoly súlyú napilapját, a *Délmagyarországot*. A lap több mint egy évszázad történelmét rejti, bizton mondható a megsárgult lapokról, a vidéki Magyarország egyik legpatinásabb napilapjáról beszélünk. Bátran kijelenthetjük azt is, hogy a Délmagyarország a régió, illetve Szeged történetének olyan fontos adatállománya, amelynek digitalizálásával, kereshetővé tételével, illetve egyes kiemelt cikkek cím szerinti feldolgozásával olyan lehetőségek nyílnak meg az érdeklődő olvasók előtt, amiket eddig elképzelni sem lehetett. A digitalizáláshoz szükséges példányokat a Klebelsberg Könyvtár és a Somogyi-könyvtár közösen adja össze, és magában a digitalizálásban is szorosan együttműködnek. Az anyag terjedelme miatt erre az együttműködésre nagyon nagy szükség van, nem beszélve arról, hogy a feldolgozott állomány minél teljesebbé tétele érdekében is elkerülhetetlen az együttműködés. A hiányokat az Országgyűlési Könyvtár és az Országos Széchényi Könyvtár segítségével próbáljuk meg pótolni.

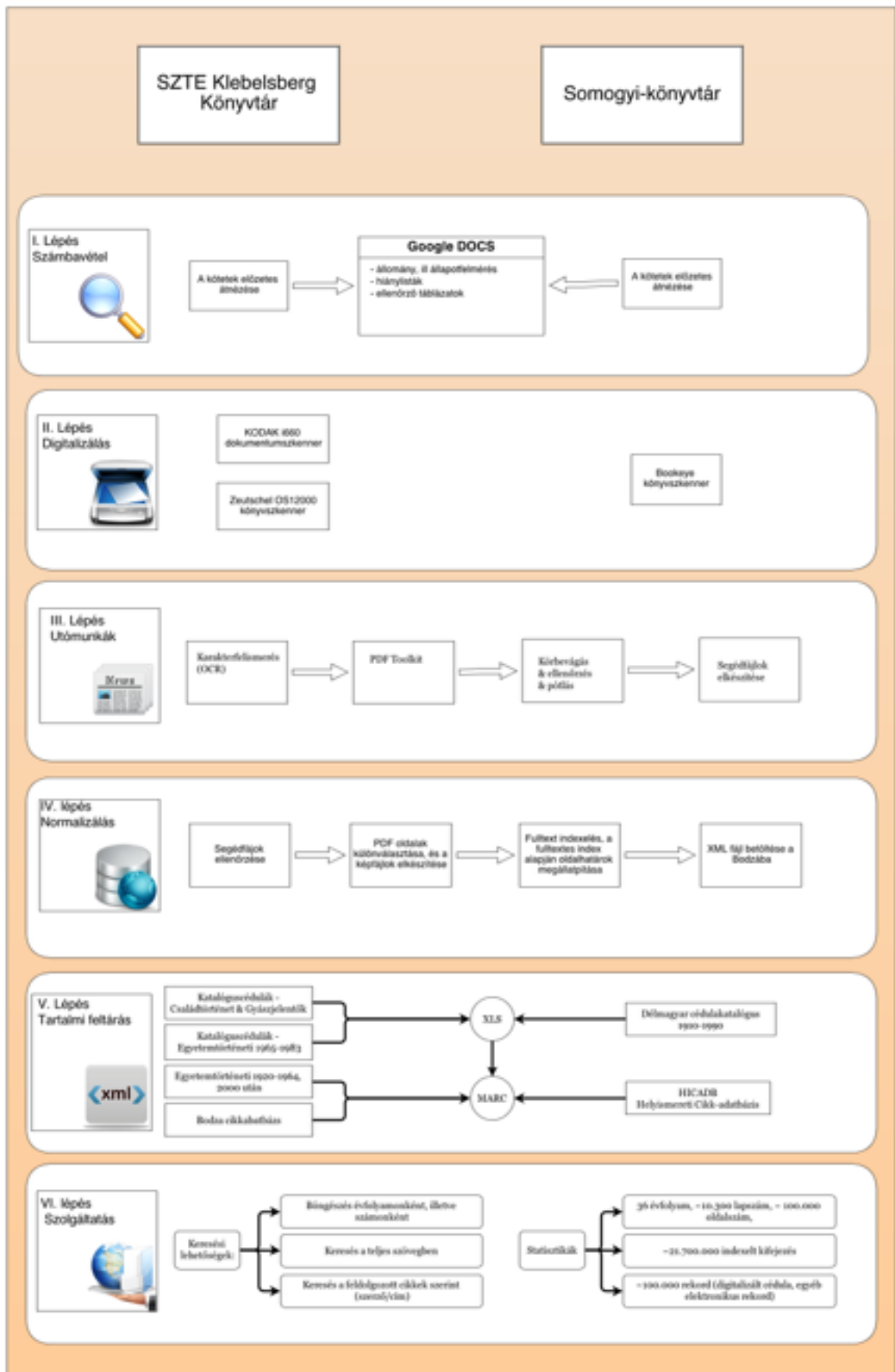
A projektről megjelent első beharangozó tudósítás még 2011 áprilisában jelent meg⁴, míg aztán a második, már a konkrét kezdetekről beszámoló híradás pedig 2012 szeptemberében.⁵ A két cikk között eltelt időben a két könyvtár között ekkor zajlottak azok az előkészítő lépések, amelyek mindenképpen szükségesek voltak ahhoz, hogy a későbbi munkálatok gördülékenyen menjenek. Tulajdonképpen oldalról-oldalra felmérésre került mindkét könyvtár állománya, az esetleges duplum-példányok és azok lehetséges forrásai. Már a projekt kezdetén célként merült fel az eddig analóg formában létező, az újságban található egyes érdekesebb cikkeket feltáró különféle cédulakatalógusok elektronikus formába hozása, ezért ezeknek a feldolgozását is meg kellett tervezni. Ilyen kettő nagyobb is volt, a Klebelsberg Könyvtárban az egyetem történetére

vonatkozó teljes kicédulázás, míg a Somogyi-könyvtárban egy Szeged történetét indexelő cédulakatalógus. (Ez az analitikus feldolgozás keretében eddig több mint 100.000 cikk-leírást produkált eddig, amit persze kiegészít a teljes szövegű keresés lehetősége is).

A tényleges és nagyléptékű digitalizálási munka az egyéb folyamatban lévő munkáink lezárásának igénye miatt csak a második cikk megjelenése után, a 2012-es év vége felé indulhatott be, immár az előzetesen elvégzett tesztek, próbaszkennelések (méret, vízjel, felbontás, forma stb.) tapasztalatainak összegzésével.

Érdekes volt szembe nézni azzal is, mekkora mennyiségről van szó? Ha pl. egy évben minden nap megjelent volna a napilap, akkor a 103 évfolyam alatt elméletileg 37.595 szám jelenhetett meg összesen. Az eddigi tapasztalataink alapján inkább azzal számolunk, hogy átlagosan 300 körüli lapszám jelent meg egy évben ténylegesen. Ez is több mint 30.000 lapszámot ad majd ki kb. a projekt végére. Számoljunk tovább! Ha egy számot 14 oldalasnak vesszünk (ez picit túlzó, mivel még 1994-ben is „csak” 12-16 oldalas számok vannak, 2003-ban már 24 oldalast találtunk, a 1920-as évekből viszont beérhetjük 4-6 oldalassal...), akkor 521.220 oldalt mutat a terjedelmi becslés. Mi azt gondoljuk a félmillió oldalas becslésünk helytálló lesz a végére. Ha el akarjuk képzelni fizikailag: ez kb. 20 méternyi súlyos és hatalmas kötetet jelent a polcokon.

A „Délmagyarország” projekt első etapja valószínűleg 2014 januárjában zárul, ekkor szeretnénk eljutni a az 1945-ös évhez. S ekkor az anyag „felét” már szolgáltatjuk is a fenti „Bodza” rendszerben, a „Contenta” részeként, a közös keresővel is kereshetően. Hosszú távú terveinkben szerepelnek esetleges web 2.0 típusú megoldások is, ahol az egyes témákat kigyűjtő olvasók saját maguk feldolgozhatják analitikusan „találataikat”, s így jogot kapnak az adott téma „fórumoztatásához” is. Egy ilyen megoldás talán vonzó lehet a helytörténetben járatosak, de a különféle témákban vitaképes érdeklődők számára is.

4. ábra A „Délmagyarország” digitalizálási projektjének menete

Néhány gond és még több tanulság

Természetesen az ilyen hosszú ideig tartó és nagyon összetett s méretre is hatalmas szakmai projekteknek nagyon sok érdekes vonatkozása van, ami többnyire csak menet közben derül ki, s mindenhol kicsit másképpen keletkezik, bukkan föl. Ennek részletei a szűkebb szakmai lapokban kerülnek majd kifejtésre, de talán e lap hasábjain is érdekes néhány – általánosabb érdekűnek gondolt – felvetés.

Az országos teljes körű koordináció, a digitalizációs projekteket illetően még mindig hiányzik, nincs bejelentési platform, olyan kataszter sem készül, ahol látható lenne, hogy ki mit tervez, mit végez, vagy mit végzett éppen el. Ezért aztán nincs teljes értékű katalógusként is működő kataszter a digitalizált anyagokra, hiányzik az ilyesmit integráló könyvtári szuperportál is (a szép emlékű NDA csak egy kiszáradt honlap ma már...).⁶ A már pár éve megszületett *ManDa*⁷ pontos szerepe, integrációja a többi könyvtári együttműködési és helyi projektekkel senkinek sem világos, ezért még a várható hatékonysága alatt marad a projekt, főként koordinációs, de digitalizációs teljesítményét illetően is.

Nagyon erősen gátló az is, hogy sok területen nem rendelkezünk világos törvényi szabályozással a szerzői jog vonatkozásában sem, pontosabban a szerzői jogi törvény értelmezését illetően kerülünk gyakran zsákutcába. Pl. hogy egy 1910 és 1945 közti szakasza egy napilap életének hogyan kezelhető szerzői jogilag? Nem elméletileg, mert azt könnyen felmondja bármely könyvtáros, hanem a digitalizálási-szolgáltatási gyakorlatban. Hogyan oldható meg a közzététel, meghatározható-e az egykori cikkek szerzői jogi „tulajdonlása”? Egy lapnál, egy egyetemi folyóiratnál vajon ki a szerzői jogok tulajdonosa, úgy értem, aki engedélyezheti a közzétételt? A „munkaköri kötelességként” alkotott írások szerzői joga elméletileg a szerzőké, de van-e gond abból, ha a tanszék, az intézet, az egyetem úgy ítéli meg, hogy senki jogát nem sérti a közzététel? Számptalan kérdés, bizonytalan válaszokkal.

Az azonban bizonyos, hogy sokszor a 24. órában vagyunk, néha leletmentés folyik. Másrésztől a felnövekvő generációk már nem terelhetők vissza egy papíralapú világba, ők mobilon és tableten, könyvtárban és otthon, de a buszmegállóban az utcán és bárhol „könyvtárat” akarnak, a közműszerű elérhetőségét minden információnak. Az egyetemi létből belátható tudományos-oktatási láthatáron még igen sok anyag van, sok tapasztalat szerezhető, amely talán okulásul szolgálhat szélesebb körben is az elszánt digitalizátoroknak.⁸

Irodalom:

SENNYEY-KOKAS (2011) Könyvtárak a hálózatban. = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* (2011) 10. sz. pp. 419-429.

KOKAS (2013) Könyvtárak a Rubiconnál. = *Educatio*, XXII. évf. (2013) 3. sz. pp. 363–376. (megjelenés alatt)

Jegyzetek:

¹ NIIF = A **Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési (NIIF) Program** a magyarországi kutatói hálózat fejlesztésének és működtetésének programja. A Program a teljes magyarországi kutatási, felsőoktatási és közgyűjteményi közösség számára biztosít (1) integrált országos számítógép-hálózati infrastruktúrát, valamint erre épülő (2) kommunikációs, információs és kooperációs szolgáltatásokat, (3) élvonalbeli alkalmazási környezetet, és (4) tartalom-generálási ill. tartalom-elérési háttérrel. (<http://www.niif.hu/hu>)

² A **Kodak i660 dokumentumszkenner**ünket az SZTE nagy összegyűjtési TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KONV-2010-0005 pályázatának keretében vásároltuk a szükséges kiegészítő számítógéppel és szoftverekkel együtt br. 10,6 millió Ft értékben 2011-ben. Ez a nagy teljesítményű szkennel akár 300mm x 800mm méretű lapokat, tömegesen 120 lap/min. sebességgel dolgoz fel, azokat kétoldalasan be is olvassa és szöveggé alakítja (OCR). Napi terhelhetősége akár 10 ezer oldal, várható élettartama akár 5 millió oldal. Az állományvédelmi, vagy más okokból nem felvágható és laponként adagolható dokumentumok feldolgozását a könyvtár régebbi TIOP -1.2.3/08.01 pályázatából beszerzett **Zeutschel OmniScan 12000 C** nagyjártékú (br. 9.5 millió Ft) könyvszkennerrel végeztük.

³ Lásd pl. <http://hu.wikipedia.org/wiki/EPrints>

⁴ http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/digitalizaljak_a_100_eves_delmagyarorszagot/2214199/

⁵ http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/osszel_indul_a_delmagyarorszag_digitalizalasa_102_ev_felmillio_ujsagoldal_2_millio_adat/2297207/

⁶ <http://www.nda.hu> (Nemzeti Digitális Adattár)

⁷ <http://mandarchiv.hu/>

⁸ A cikk ill. az előadás anyagának elkészítéséhez kitűnő segítséget kaptam két volt tanítványomtól, ifjú kollégámtól, *Molnár Sándortól* és *Nagy Gyulától*. Köszönet érte!